

B kártyák: gyümölcskosár, szövőgép, bölcső (vö.: Bóbita épít)

7. „Forró szék”, illetve egéscsoportos szerepjáték

A sikeres próbák után a „várór” kitarja a kaput és a díszterembe vezeti az erdőlakókat.

Lásd a térmeghatározásról előbb mondottakat!

Pemzli mester festménye felkerül a falra – azaz a csoportos állóképet megismételjük. Utána mindenki helyet foglal, s (feltehetőleg) izgatottan várja Bóbita megérkezését. Középre egy üres széket teszünk, majd narrációnk kíséretében „megérkezik” „Bóbita”. Az iménti „várór” viselte kendőt a szék támlájára terítve, az egész csoportnak megajánljuk Bóbita szerepét. Bárki kiülhet a székre – a „Forró szék”-re –, és Bóbitaként válaszolhat mindenre, amire az erdőlakók kíváncsiak.

Cserélhető a széken ülő szereplő, de a Bóbitáról megtudható dolgok egyenmőségére ügyeljünk!

8. Ünnepszég; hagyományos formák

A fenti beszélgetés idejét, hosszát tervezni nem lehet, mélységét-mértékét a pillanat szüli meg. Jó érzéssel vegyük észre, ha kitelt a mértéke a rögtönzésnek, és mondjuk el, hogy a közös lakoma előtt Bóbita táncba hívja látogatóit.

Elegáns lezárása lehetne a foglalkozásnak egy valóságos – diák – „lakoma”...

A már említett Sebő-féle feldolgozás zenei közjátékai és a szöveges részek szimmetrikus felépítése segíthetnek e mozgásos rögtönzés létrehozásában: a közjáték alatt gondolkodunk, valaki jelentkezik; a szöveges rész 1. és 2. sorára bemutatja, előtáncolja a nagyon egyszerű, könnyen utánozható mozdulatait (csoporttól függ, de bátran hagyatkozhatunk az egyszerűbb néptánc lépésekre), a 3. és 4. sorokra pedig a csoport együtt táncolja az ellesett mozdulatokat. Aztán kezdődik minden előlről.

9. Az óra zárása

A vers utolsó szakaszára már nem táncolunk, hanem a földre ülve, fekvé, együtt énekeljük az utolsó, elszunnyadás előtti sorokat, majd – ismét csak a pillanatot megszimatozva – több-kevesebb időt hagyunk a csoportnak egy kis „szunnyadásra”, lazító elpihenésre.

Nem vagyok túlzottan híve a „vezessük ki tanulóinkat tudatosan a drámából”-felfogásnak, főleg, amikor osztálytermi keretekben mindig ott lebeg a fejünk felett a 45 percenként úgyis mindenből kivezető „hóhérszengetés”. Itt is időre, megérezhető csoportállapotra bíznám a drámán kívüli beszélgetést-értékelést.

Idegen nyelvű drámafoglalkozások 45 percben

Vatai Éva

Sokan óvakodnak a 45 perces drámafoglalkozásoktól, s ha idegen nyelven folyik, azt gondolják, hogy így még kisebb az esélye igazi problémafelvetésnek s valóságos bevonódásnak. Való igaz, hogy akár az idegen nyelvű színjátszás esetében, itt is késznek kell lenni az egészséges kompromisszumokra. A drámás eszközöket nem csak idegen nyelven való beszédgyakorlatra használjuk, hanem problémák konkrét helyzetekben való végig gondoltatására is.

Ha klasszikus módszerek használatával megfeneklik az idegen nyelvi beszélgetés, annak gyakran az az oka, hogy a diákok egy részét nem érdekli a tanár által választott és javasolt téma. Sok esetben a tanár a diákok segítségét kéri a témaválasztásban, de a megközelítés nem az általuk preferált úton halad. Mindkét esetben hatékony eszköz a dráma, még akkor is, ha sokszor csak épp fölillantja a problémát. A nyelvtanár célja a diák gondolatainak és nyelvi kifejező eszközeinek maximális közelítése: hogy ne kelljen a gondolatot redukálni, szimplifikálni, vagy hogy a nyelvet ne csak kívülről jött gondolatok sémáinak tükröztetésére használják. A nyelvtudás annyit ér, amennyit idegen nyelven el tudunk önmagunktól/ról mondani!

Nagyon fontos: mondjunk le a nyelvi hibák klasszikus javítási módszereiről, hisz mi, tanárok is játszópартnerek vagyunk, s arra kell koncentrálnunk, mit is akar kifejezni a diák. Szükség esetén – a játszópартner státu-

szábról – bátoríthatunk, s segítséget nyújthatunk, de a tanári státuszából történő javítás könnyen elfojthatja a játékkedvet!

Az alábbiakban három olyan óravázlatot adok közre, amelyet már (többször) kipróbáltam, s alkalmazását kisebb-nagyobb változtatásokkal teszteltem haladó szintű harmadikos és negyedikes gimnazistáknál (a nyelvi csoportok általában 12-15 főből állnak).

Kétszer 45 perc szükséges a végrehajtáshoz. Az első órában – amely több napnyi távolságra is lehet a másodiktól – egy idegen vagy magyar nyelvű szöveg feldolgozása, vagy más, a szókinccs előkészítését célzó tevékenység zajlik. Szószedetet készítünk, amely lehetővé teszi, hogy a csoport minden tagja egyenlő lexikális eséllyel indulhasson a drámafoglalkozás során.

A szöveg feldolgozása minden esetben globális közelítéssel folyik, tehát a teljes szöveg hozzáférhetőleg megértése felől mélyítünk a kisebb lexikai egységek, illetve nyelvstrukturális „részletkérdések” felé.

A fagy

Téma: 1997 telén Québec tartomány egy részét a zord időjárás miatt katasztrófa sújtotta: a hosszú, hideg telet követő olvadást hirtelen újra fagy váltotta fel, s az ekkor képződött fagykéreg súlyát nem bírták el a fák s a biztosnak hitt vezetékek. A vidék hetekig áram nélkül maradt.

Írásos dokumentum: Francia nyelvű részletek québec-i középiskolások visszaemlékezéseiből a katasztrófát követő hetekben.

A gallok attól féltek, hogy fejükre esik az ég. Most mi, québec-iek, attól fogunk félni, hogy fagy zúdul a fejünkre! Katonai őrzőjáratok cirkáltak a szép fáktól megfosztott utcákon. Mintha a világvége köszöntött volna be. Ez is arra figyelmeztetett, hogy becsülnünk kell a természetet, mert a természet sokkal erősebb, mint az emberek! (David Gagnon, IV. o.)

Egy hónapig tartott az áramszünet, nem volt vidám dolog. Főleg nem olyan emberek esetében, akiknek tanyájuk van sok állattal. Ha nem lett volna generátorunk, akkor egy óra leforgása alatt elpusztulhattak volna a szárnyasaink. Befogadtunk egy négy tagú családot. Nem akarok gonosz lenni, de már alig vártam, hogy újra visszakapjuk az áramot! (Davis Phaneuf, III. o.)

Csodálattal néztem az ágakra lerakódott jégréteget, anélkül, hogy katasztrófára gondoltam volna. Minden éjszaka kezdődött: a letörő faágak recsegése álmatom rémálommá változtatta. Sötétségbe merült az otthonom. Néha azt gondolja az ember, hogy egyedül van, pedig több ezer ember élte meg ugyanazt a gyászos érzést, mint akkor mi. Szerencsére véget ért a rossz álom, hála azoknak, akiknek helyén volt a szívük. (Marie-Hélène Charbonneau, IV. o.)

A foglalkozás vázlata

1. Megbeszélés: *Milyen következményekkel járhat az áramkimaradás a földművesek, a kereskedők, a szellemi dolgozók részére? Milyen kellemetlenségeket okozhat a diákok életében?*
2. Két családot alkotunk: Dubois-ék a városban laknak, Vachon-ék egy generátorral rendelkező tanyán, 10 kilométerre minden lakott településtől. A családtagok bemutatkoznak. Néhány tablóban mutassák be (a katasztrófa előtti napon) mindennapi életüket!
3. Dokumentum: részlet a katasztrófát bejelentő reggeli híradóból, amelyben felszólítják a québec-ieket az összefogásra *(a tanár által előre elkészített hanganyag)*.
4. A katasztrófa utáni napon mindkét család listát készít: Dubois-ék a kitelepítés esetére írják össze a feltétlenül magukkal viendő dolgokat, Vachon-ék az ismeretlen család befogadására s a több hónapos izoláltságra készülnek fel.
5. Pillanatfelvételen ábrázoljátok Dubois-ék megérkezését a Vachon-tanyára *(gondolatkövetés)*!
6. Megbeszélés: *Milyen problémák adódhatnak a többhetes együttélés során? Előállhatnak-e kellemetlen helyzetek, s hogyan oldják meg ezeket?*
7. Jelenet: a kényszerű együttélés már huszadik napja tart. Enni-inni van mit, de rendkívül feszültté válik a helyzet. Ábrázoljátok egy olyan estét, ahol együtt a két család!
8. Írásbeli házi feladat: Mindkét család tagjai levelet írnak távoli rokonaiknak a katasztrófa utáni hónapban, s beszámolnak arról, hogyan vészelték át az eseményeket.

A kiállítás

Írásos dokumentum: Magyar nyelvű újságcikk.

A belgiumi Gent városa az idén ünnepli V. Károly születésének 500. évfordulóját. A modern képzőművészek kiállítása is az ünnepségsorozat részét képezi. Meghökkenítő műalkotásokkal, fény- és hangeffektusokkal keltik fel a járókelők figyelmét: van például sonkaszeletekbe csomagolt középület, Tarzan-kiáltás a templomtoronyból, emeletről kilógatott óriási akvárium...

Feladat: A szöveg lefordítása idegen nyelvre, a modern képzőművészettel kapcsolatos szavak összegyűjtése.

A foglalkozás vázlata

1. Kiscsoportos munka: Képzeld el, s néhány mondatban írd le az a műtárgyat vagy effektust, amelynek helye lehetne ebben a gyűjteményben. A tárgy feleljen meg a következő feltételeknek:

- legyen meglepő;
- legyen jól látható vagy hallható;
- ne sértse a közízlést!

Itt vagy az óra más részeiben feltételezhetően vita alakul ki arról, mi is az a közízlés, s meddig mehet el egy művész. Ne kerüljünk ki, érdemes elgondolkodni rajta, a probléma hazai viszonylatban is aktuális!

2. A tárgyak bemutatása után tanári narráció: *Én is kiállítottam egy általam létrehozott tárgyat: egy ember nagyságú Marilyn Monroe kombinéállpántos fehér ruhájában, amint előre dől, szoknyáját felfújja a szél. Alig fedett keblein a kis Jézust tartja. Ezt a szobrot műanyagból készíteném el, s a Saint Bavon székesegyház előtti téren helyezném el.*

3. Egész csoportos improvizáció: Legyetek a város lakói vagy járókelők, akik épp most veszik észre a köztéri szobrot! Lehetnek egymást ismerő vagy nem ismerő emberek, akikben egy a közös: most látják először a műalkotást (*tabló, gondolatkövetés*).

4. A tanár rögtön ezután a TéliBelge tévécsatorna riportere lesz, aki kérdéseket tesz fel ezeknek a járókelőknek:

- Szabad a nevét?
- Mi a foglalkozása?
- Mire gondolt először, amikor meglátta a szobrot?
- Mit üzen a művész az utókornak ezzel a szoborral?
- Egyetért-e a művész gondolatával?
- Mi a véleménye erről a modern művészeti kiállításról?
- Mit tenne Ön a város vezetői helyében, ha egy ilyen kiállításra kérnek engedélyt a művészek?

5. Írásbeli házi feladat: az első órában lefordított cikk folytatása idegen nyelven egy megadott kezdőmondatral, figyelembe véve az utolsó feladat eredményét: *Ami a kiállítás közönségét, tehát a város lakói, a turistákat és a többiekét illeti...*

A mi kis városunk

Dokumentum: Az előző órától eltérően a témával kapcsolatos szókincs előkészítése itt nem írásos dokumentum alapján történik, hanem két – hajléktalanokat ábrázoló – fotó közreadásával, valamint Léos Carax: A híd szerelmesei című filmjének kezdő, dokumentum jellegű képsorainak bemutatásával – ez a részlet arról szól, hogyan gyűjtik be éjszaka Párizsban a hajléktalanokat. (szókincsbővítés: csavargók, hajléktalanok, állandó lakhellyel nem rendelkezők, csövesek, koldusok stb.). Ezen dokumentumok bemutatása után szabad beszélgetést folytattunk a témáról.

- Vannak-e a városodban is ilyen emberek?
- Hogy viselkednek?
- Milyen szociális intézkedéseket hoztak eddig helyzetük felszámolására?
- Honnan szerzik ezek az emberek a mindennapi megélhetésüket fedező összeget?

A foglalkozás vázlata

Emlékeztetőül középre teszem a két fényképet, s egy csomagolópapírt. Kerüljön fel rá minden szó, kifejezés, amely a témával kapcsolatban eszükbe jut!

1. Tárgyhasználat: Egy ócska sapka s egy kartonpapír, az utóbbin felirat: „Három hónapja lakás és munka nélkül vagyok. Segítsenek!”
2. Járókelőkként vesszük körbe a tárgyakat. Kiben milyen kérdések ötlenek fel? (*gondolatkövetés*)
A kérdéseket emlékezetből csoportosítjuk aszerint, hogy pozitív/negatív/semleges hozzáállást fejeznek ki.
3. Felajánlom, hogy a játék következő részében legyünk egy nagyobb város tanácsának választott tagjai. A mai legfontosabb napirendi pont: a turistaszezon közeledtével intézkedéseket kell hoznunk a városi hajléktalanok sorsáról. Ehhez minimális pénzösszeg áll rendelkezésünkre. A tanár a polgármester szerepébe lép, onnan vezeti a beszélgetést.
4. A szavazás előtt szükséges egy fórum-színház, amely során összefoglalják, rendszerezik a beszélgetésben elhangzott érveket vagy kiegészítik azokat.
5. Írásbeli házi feladat: *Egy hajléktalan portréja* (fogalmazás arról, hogyan juthat egy ember erre a sorsra – szabadon választott műfajban).

Bizonyos, hogy színpad és nézőközönség között egy tucat sablonból áll a megegyezés. A drámaíró, éppen úgy, mint az epikus és a költő, korlátok közt mozog, minták és hagyományok, jelképek és konvenciók segítségével érteti meg magát. Ezek a sablonok a művészet játékszabályai, amelyeket be kell tartani.

Csakhogy van játék, és van nagyobb játék.

És aki nagyobb játékot játszik, annak az a dolga, hogy új meg új játékszabályokat is teremtsen ehhez. Lehetséges, hogy ilyenkor aztán némi zavar támad, s az első pillanatokban csak a legjobb hallásúak fogják fel a szándékot, de – ahogy minden művészetben eddig is történt – apránként

mégiscsak mindenki megérti, miről van szó,
utoljára még a színházak szakemberei és a hírlapírók is.

(Ottlik Géza)²

Idegennyelv- és kultúratanítás, mint a személyiségfejlesztés része

– gimnáziumi személyiségépítő-program –

Lovas Eszter

1. Bevezetés

Közismert tény, hogy a felvételi rendszerből adódóan a gimnáziumok szerepe leginkább az információátadásra korlátozódik, szinte figyelmen kívül hagyva, hogy a diákok teljes személyiségének épüléséért ugyanolyan mértékben felelősek vagyunk, mint intellektuális fejlődésükért. Noha a tanárok nagy része – saját lelkiismerete és belátása szerint – etikai modellt adó nevelő munkát is végez, ez a munka csak részlegesen formálja a gyerekek személyiségét.

A személyiségfejlesztés fontosságát általánosan elismerik – a Nemzeti Alaptanterv is szól róla, és ennek megvalósítását az iskolák pedagógiai programjára bizza. Egy olyan környezetben azonban, ahol az iskolák rangját az egyetemekre felvett tanulók és az OKTV-n helyezést nyertek száma határozza meg, nyilvánvalóan a hangsúly az ismeretek sikeres elsajátítására tevődik. Arról pedig, hogy a diákok későbbi életének minőségét nagy mértékben meghatározza *érzékenységük, (művészi) kreativitásuk, érzelmi intelligenciájuk* – és ezek kiteljesedéséért szintén felelős az iskola – jó esetben is csak *beszélünk*.

Az ismeretszerzés jelentős szerepét természetesen nem vonjuk kétségbe. Mivel azonban ez az említett készségek fejlesztésének hiányával társul, naponta tapasztalhatjuk, hogy noha elképesztő mennyiségű ismeretet halmoznak föl a gyerekek, bajban vannak akkor, ha saját gondolataikat kellene kifejezniük, mind az önálló gondolat, mind a kifejezőeszközök hiánya miatt. A következő példa jól szemlélteti a mai oktatásrendszerben el-

² Három angol regényíró a színpadon, részlet; in Ottlik: *Próza*, Magvető, Bp. 1980